

КАРПАТСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АВГУСТИНА ВОЛОШИНА
Гуманітарно – економічний факультет
Кафедра психології та соціальної роботи

Методичні рекомендації до написання курсових робіт

з навчальної дисципліни

Загальна психологія

для підготовки фахівців

за спеціальністю 053 „Психологія”

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 3 від 24 жовтня 2019 р.

м. Ужгород - 2019

ЗМІСТ

Пояснювальна записка

Розділ 1. Загальна характеристика курсових робіт з психології

- 1.1 Планування та вимоги до виконання курсових робіт з психології
- 1.2. Опрацювання літературних джерел
- 1.3. Загальні вимоги до оформлення курсової роботи
- 1.4. Підготовка і захист курсових робіт

Розділ 2. Структура й оформлення курсової роботи

- 2.1. Структурні частини курсової роботи і правила щодо їх написання та оформлення
 - 2.1.1. Як написати вступ?
 - 2.1.2. Як написати перший розділ?
 - 2.1.3. Як написати другий розділ?
 - 2.1.4. Як написати третій розділ?
 - 2.1.5. Як пишеться підсумок?
 - 2.1.6. Як оформити список використаних джерел?
 - 2.1.7. Як оформити додатки?

Розділ 3. Орієнтовна тематика курсових робіт

Пояснювальна записка

Курсові роботи з психології - це один із підсумкових видів навчальної роботи, що здійснюється у формі проміжного узагальненого контролю після вивчення одного чи декількох навчальних курсів з психології. Вони виконуються студентами (слухачами) самостійно під керівництвом досвідченого викладача і мають показати їх уміння організувати і планувати самостійну навчально-дослідну роботу, рівень оволодіння основами теоретичних знань і методами емпіричного дослідження.

Основне їх завдання - виявити вміння студентів застосовувати теоретичні знання на практиці, ставити та вирішувати пізнавальні задачі. Виконуючи курсові роботи, студенти мають продемонструвати знання правил проведення наукового дослідження й оформлення його результатів.

Методичні рекомендації розроблені у відповідності до вимог галузевої компоненти стандартів вищої освіти з підготовки фахівців рівня бакалавр спеціальності 053 „Психологія” і містять основні вимоги, які висуваються до змісту та оформлення курсової роботи, організації її виконання, порядку захисту та оцінювання.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КУРСОВИХ РОБІТ З ПСИХОЛОГІЇ

1. 1. Планування та вимоги до виконання курсових робіт з психології.

Вимоги до виконання курсових робіт.

Виконання курсових робіт з психології - ефективний засіб удосконалення підготовки спеціалістів у галузі психології, зокрема, практичних психологів. Робота студента над темою роботи, пов'язана з поглибленим вивченням психологічної теорії, приведенням в систему раніше набутих знань і доповнення їх в процесі практичного вирішення поставленої проблеми, формуванням та розвитком навичок дослідження, експериментування і самостійної роботи.

Виконання курсових робіт є заключним етапом вивчення студентами певного навчального курсу, зокрема курсу загальної психології. Його цілі: систематизація, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з курсу загальної психології та спеціальності, в цілому; застосування цих знань при вирішенні конкретних психолого-педагогічних завдань; закріплення навичок самостійної роботи і оволодіння методиками та методами дослідження; визначення рівня підготовленості студентів до самостійної роботи.

Підготовка і захист курсових робіт органічно входять у зміст освіти майбутніх психологів, а виконання забезпечує поглиблення і розширення знань у сфері певної психологічної, психолого-педагогічної і методичної проблеми, сприяє набуттю теоретичних знань, практичних умінь, удосконаленню навичок самостійної роботи, творчої діяльності і наукових досліджень, включаючи вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду, літературне оформлення результатів виконаної роботи.

Підготовка та виконання курсових робіт організовується викладачем, який веде певний навчальний курс з психології у взаємодії з заступником

директора, (декана) чи методистом, який забезпечує організацію навчально-виховного процесу в інституті чи на факультеті ВНЗ. Провідними викладачами визначається тематика робіт, яка кожного року поновлюється і затверджується кафедрою та Вченою радою інституту (факультету). При виборі тематики необхідно враховувати її відповідність рівню розвитку сучасної психологічної науки, традиційно сформованим на кафедрі (інституті, факультеті) напрямкам наукових досліджень, наявним умовам забезпечення студентів кваліфікованим науковим керівництвом та реальним умовам можливостей студентів для її виконання.

Тематика курсових робіт, наведена у цій брошурі, є орієнтовною як за змістом, так і за формулюванням. Деякі із вказаних тем, по суті, мають проблемний характер, дослідження їх не вичерпується рамками однієї роботи. Студентам надається можливість з допомогою своїх наукових керівників уточнювати формулювання обраних тем з урахуванням можливостей та інтересів кожного студента.

До курсової роботи ставиться ряд вимог, основні з яких:

- актуальність тематики, відповідність її сучасному етапу і перспективам розвитку психологічної науки, практичним завданням виконання роботи;
- вивчення і критичний аналіз наукової літератури з обраної теми дослідження;
- аналіз і характеристика історії дослідження проблеми, її сучасного стану, а також передового психолого-педагогічного досвіду;
- чітке визначення мети, об'єкту, предмету, завдань і методів дослідження, опис і аналіз проведених автором емпіричних досліджень;
- узагальнення отриманих теоретичних і практичних результатів дослідження, обґрунтування висновків і, по можливості, формулювання психолого-педагогічних рекомендацій.

Планування курсових робіт.

Отримавши завдання керівника, студент починає працювати над обраною проблемою. Враховуючи наведений у завданні перелік основних питань, які необхідно вирішити, на основі попереднього знайомства з літературними джерелами і аналізу наявних відомостей з теми, студент формулює - мету, об'єкт, предмет, гіпотезу і задачі дослідження, складає календарний план її виконання. *Мета* будь-якого дослідження визначає головний напрям вирішення поставленої проблеми, в *задачах* ця мета конкретизується. Ясне уявлення мети і завдань дає правильний орієнтир для виконання роботи. Календарний план встановлює логічну послідовність, черговість і терміни виконання окремих етапів роботи у відповідності з певними вимогами до завдання. Терміни, як правило, визначаються самим студентом з врахуванням конкретних умов (особливості теми, мети, завдань; бюджету часу, заданого терміном здачі виконаної роботи, характеру і повноти опрацювання першоджерел до теми; обсягу попередньо вже виконаної роботи, складності застосованої методики та методів дослідження) і коректуються керівником.

Практика підтверджує доцільність складання такого плану. Він дисциплінує виконавця; лімітує час, відведений на підбір літератури, ознайомлення з досвідом роботи з даної проблеми, організацію і проведення спостережень, постановку експериментів, аналіз і обробку отриманих результатів, підведення підсумків, літературне і технічне оформлення курсової роботи та підготовку її до захисту; полегшує контроль і самоконтроль за ходом виконання роботи.

Крім календарного плану, студент повинен скласти план, який розкриває зміст роботи і послідовність його викладу. План курсової роботи складається на початку роботи над темою або на першому етапі, одночасно з підбором літературних джерел. Перший варіант плану не обов'язково повинен бути кінцевим: в подальшому він може частково змінюватися; окремі розділи його можуть бути розширені, конкретизовані, уточнені і

доповнені, викладені в новому формулюванні. План стає основою написання тексту курсової роботи, оскільки він відображає її основні розділи.

У плані роботи, поряд з характеристикою її змісту, раціонально визначити і *методи*, за допомогою яких будуть вирішуватися поставлені завдання. Найважливіші методи дослідження, які використовують студенти при виконанні курсових робіт з психології такі: вивчення літературних, архівних та інших джерел; вивчення досвіду роботи відомих педагогів; спостереження і самоспостереження; різні види експерименту; методи опитування; метод експертних оцінок, вивчення продуктів діяльності досліджуваних; статистичні методи обробки кількісних результатів, якісна інтерпретація отриманих даних та ін.

Найбільш продуктивним є комплексне застосування цих методів, хоча в залежності від особливостей дослідження, специфіки предмета і конкретних умов окремі методи можуть переважати.

1.2. Опрацювання літературних джерел.

Курсова робота виконується на основі глибокого вивчення психолого-педагогічної літератури та літератури за спеціальністю (підручників, навчальних посібників, хрестоматій, монографій, періодичної літератури, журналів, нормативної літератури - як вітчизняних так і зарубіжних видань).

При першому ознайомленні з літературою, за складеним списком, рекомендується проглянути збережені записи матеріалів з питань, які стосуються обраної теми (конспекти, тези, реферати, доповіді, та ін.), відновивши в пам'яті їх зміст.

Для складання бібліографії до курсової роботи, використовуються наявні в бібліотеках систематичні каталоги, в яких назви книг розташовані за галузями знань; алфавітні каталоги, в яких картки та книги розташовані в алфавітному порядку; предметні каталоги, які включають назви творів за конкретними проблемами і спеціальностями; різні бібліографічні довідкові видання (показники за окремими темами і розділами); зноски і посилання у

підручниках, монографіях, енциклопедичних словниках та ін. Для підбору періодичної літератури необхідно звертатися до покажчиків статей, опублікованих протягом календарного року, які розміщені в кінці останнього номеру журналу за кожний рік видання.

Керуючись складеним списком літературних джерел, приступайте до їх вивчення. Початковий етап роботи з літературою - загальне знайомство зі змістом книг і статей за темою. Важливо знати і порядок вивчення літератури. В більшості випадків починають знайомство з роботами більш загального характеру, а потім переходять до джерел, де дана проблема висвітлюється більш конкретно, хоча можливі й винятки. Найчастіше вивчення літературних та інших джерел проводиться в історико-хронологічному порядку, але інколи доцільніше ознайомитися з новими публікаціями, щоб мати можливість об'єктивніше оцінити історичний аспект постановки проблеми.

При першому прочитанні книг і статей, з якими автор роботи знайомий поверхово або не знайомий зовсім, з'ясовується їх зміст, структура, підсумки, висновки. Звертається увага на наведені в них списки літератури, перш за все на те, що характеризує найновіші досягнення науки в даній сфері, передовий досвід. Щоб полегшити подальшу роботу, студент має скласти бібліографічні картки літературних джерел, з якими він буде працювати. Для цього використовуються спеціальні бланки (такі як в бібліографічних каталогах) чи невеликі листки цупкого паперу. Існують загальноприйняті правила опису джерел в списках літератури з єдиною пунктуацією і скороченнями. Цих правил необхідно дотримуватися і при складанні бібліографічних карток.

Після такого попереднього ознайомлення з літературними джерелами і складанням власної бібліографічної картотеки з теми слід ґрунтовніше вивчити наукові джерела. Послідовність глибокого вивчення літератури студенту допомагає визначити керівник. При повторному читанні виділяється головна думка і основні положення роботи, здійснюється їх аналіз і осмислення. Крім того необхідно вести записи прочитаного,

обов'язковими вимогами до яких необхідно вважати певну систему і невеликий обсяг.

При опрацюванні літератури зручно вести записи на спеціальних картках, де фіксується матеріал з якогось одного питання, знайдений у різних літературних джерелах. Він може поступово доповнюватися, замінюватися іншим тощо. Найбільш поширеними формами запису на картках є конспекти, тези, цитати, перелік цифрових даних і хронологічних відомостей. Але не потрібно занадто захоплюватися цитуванням літератури, бо це не сприяє самостійності мислення і суджень.

1.3. Загальні вимоги до оформлення курсової роботи

Курсова робота повинна містити: титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень (за необхідності); вступ; основну частину; висновки; список використаних джерел; додатки (за необхідності).

Титульний аркуш роботи. Титульний аркуш містить найменування вищого навчального закладу, де виконана робота; прізвище, ім'я, по батькові автора; назву роботи; шифр і найменування спеціальності; прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника; місто і рік виконання.

Зміст. Зміст подають на початку курсової роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, основної частини, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури та ін.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (за необхідності). Якщо в роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їх перелік може бути поданий в роботі у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом.

Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, справа - їх детальне розшифрування. Якщо

в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення і таке інше повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

Вступ. Актуальність теми. Розкриває сутність і стан наукової проблеми (завдання), її значущість, підстави та вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Далі подають загальну характеристику роботи в рекомендованій нижче послідовності.

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукового завдання) обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку відповідної галузі освіти, напрямку розвитку психології, розв'язання проблем навчально-виховного процесу, тощо. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Достатньо кількома реченнями висловити головне - сутність *проблеми* або *завдання*.

Обов'язково зазначають заклад (вуз, школа, дитячий садок тощо) на базі якого була виконана робота, а також роль автора у проведенні дослідження.

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету роботи та завдання, які необхідно вирішити для розкриття теми, об'єкту, предмету дослідження.

Об'єкт дослідження — це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення. (Більш широке та загальне формулювання проблеми).

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта й становить основну (більш конкретну) проблему дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметам дослідження. Саме на нього спрямована основна увага студента, оскільки предмет дослідження визначає тему курсової роботи, визначеної на титульному аркуші як її назва.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх

потрібно не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме вказаних методів.

Значення одержаних результатів. У роботі, що має теоретичне значення, треба подати відомості про можливе наукове використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, а в роботі, що має прикладне значення — відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації, як їх використати.

Основна частина. Основна частина курсової роботи може складатися з розділів, підрозділів, пунктів. Кожний розділ починають з нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку й обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових теоретичних і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

У розділах основної частини подають: огляд літератури за темою та вибір напрямів досліджень; виклад загальної методики й основних методів досліджень; експериментальну частину та методику досліджень; відомості про проведені теоретичні, й (або) експериментальні, практичні дослідження; аналіз і узагальнення результатів досліджень.

В огляді літератури (**Розділ 1**) студент окреслює основні етапи розвитку наукової думки за проблемою свого дослідження. Стисло, з ґрунтовним аналізом, висвітлюючи роботи науковців (психологів, педагогів ін.) та практичних психологів і вчителів практиків, громадських і державних діячів, тощо, які мають публікації стосовно обраної проблеми дослідження, автор повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній

галузі. Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 30 % обсягу основної частини роботи.

У *другому розділі*, як правило, обґрунтовують вибір напряму досліджень, наводять методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, розробляють та реалізують (констатуючий експеримент) загальну методику проведення досліджень.

У *третьому розділі* з вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень (формуючий експеримент, авторська тренінгова чи розвиваюча програма) з висвітленням того нового, що автор вносить у розроблення проблеми. Студент повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів, їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень.

Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї чітко визначеній автором, відповідно до предмету дослідження.

Висновки. У висновках викладають найважливіші теоретичні та практичні результати, одержані в курсовій роботі, які повинні містити формулювання розв'язаної проблеми (завдань) дослідження, її значення для науки та практики, в рамках освітнього, навчально-виховного, тощо процесу. Далі формулюють висновки та рекомендації щодо теоретичного й практичного використання здобутих результатів. У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. Далі у висновках розкривають методи вирішення поставленої в роботі проблеми, завдань дослідження, їх практичний аналіз, порівняння з відомими розв'язаннями. Тобто, у висновках необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Список використаних джерел. Список використаних джерел слід розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи заголовків (наприклад

збірники). Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Додатки. Для повноти сприйняття виконаної роботи до додатків, за необхідності, доцільно вносити допоміжний матеріал: проміжні математичні доведення, формули та розрахунки; таблиці допоміжних цифрових даних; допоміжні ілюстрації.

1.3. Загальні вимоги до оформлення курсової роботи.

Літературне оформлення курсової роботи є важливим елементом її виконання і одним із факторів, які враховуються керівником курсової роботи при її оцінці.

Перш за все звертається увага на змістову сторону викладу матеріалу, логічність і послідовність, повноту і репрезентативність, загальну грамотність і відповідність стандартам, а також зовнішнє оформлення титульної сторінки, тексту роботи і списку літератури та додатків.

До формулювання заголовків розділів, підрозділів і пунктів курсової роботи ставляться такі вимоги: стислість, чіткість і відсутність повторень; послідовне і точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

Курсову роботу рекомендується виконувати спочатку в чорновому варіанті. Це дозволяє вносити в текст необхідні зміни і доповнення. Доцільно писати чернетку на окремих (бажано стандартних) листках з одного боку чітким і розбірливим почерком. На полях чи зворотному боці зможе робити доповнення чи зауваження науковий керівник. Писати чорновий варіант можна двома способами:

1. По мірі виконаній окремих розділів роботи, необхідно кожний розділ описувати повністю, намагатися досягти завершеності, формулюючи висновки і здійснюючи перехід від одного розділу до іншого.

2. Приступати до оформлення роботи тільки тоді, коли буде зібраний практично весь матеріал, необхідний для її написання (чи більша його частина) і будуть достатньо повно з'ясовані загальні результати.

Перевага другого способу в тому, що він забезпечує більшу системність і планомірність у викладенні матеріалу. Написання чорнового варіанту роботи за розділами дозволяє зробити їх більш глибокими і змістовними. Вибір способу написання залишається за автором роботи, який визначається в залежності від індивідуальних особливостей, досвіду проведення досліджень, специфіки виконуваної роботи, наявності і повноти матеріалів.

До змісту курсової роботи, окрім текстової частини, можуть входити різноманітні графічні та ілюстративні матеріали. Однак ними не потрібно перевантажувати описову частину, тому деякі з них, на які роблять посилання, краще віднести в додатки.

Курсові роботи пишуться державною мовою, за винятком списку літератури, де використане джерело записується так, як було видане, наприклад, російською чи англійською мовою. Цитати з цих джерел наводяться в тексті лише українською мовою. Виняток - цитати з не перекладених на українську мову літературних творів, або ж цитати іноземною мовою, які використовуються для порівняння семантичних характеристик.

Курсову роботу друкують комп'ютерним способом та виводять за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 через півтора (1,5) міжрядкових інтервали, 14 кегль, шрифт Times New Roman, до тридцяти рядків на сторінці з мінімальною висотою шрифту в 1,8 мм; всього 25 – 30 сторінок основного друкованого тексту.

Текст друкують, залишаючи поля таких розмірів: ліве - не менше 20 мм, праве - не менше 10 мм, верхнє і нижнє - не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким; щільність тексту - всюди однакова.

Вписувати в текст курсової роботи окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки, графічні неточності, які виявилися під час написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням коректором та нанесенням, на тому ж місці або між рядками, виправленого тексту (фрагменту малюнка). Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Текст основної частини роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти.

Заголовки структурних частин роботи „ЗМІСТ”, „ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ”, „ВСТУП”, „РОЗДІЛ”, „ВИСНОВКИ”, „СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, „ДОДАТКИ” друкують великими літерами симетрично до набору основного тексту; крапку в кінці не ставлять. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розбивку в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам.

Кожну структурну частину курсової роботи потрібно починати з нової сторінки.

До загального обсягу курсової роботи, не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають суцільній нумерації.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, рисунків (малюнків), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №..

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші

номер сторінки не ставлять, На наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини курсової роботи, як ЗМІСТ”, „ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ”, „ВСТУП”, „ВИСНОВКИ”, „СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ” не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини роботи, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: „1. ВСТУП” або „6. ВИСНОВКИ”. Номер розділу ставлять після слова „РОЗДІЛ 1”, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: „2.3.” (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: „1.3.2.” (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках курсової, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більші формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом „Рис”, „Мал.” і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номер

ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад: *Рис. 1.2* (другий рисунок першого розділу).

Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в розділі курсової роботи подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис „*Таблиця*” із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: „*Таблиця 1.2*” (*друга таблиця першого розділу*). Якщо в розділі роботи одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово „*Таблиця*” і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова „*Продовж, табл.*” і вказують номер таблиці, наприклад: „*Продовж, табл. 1.2*”.

Формули в курсовій роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: *(3.1)* (*перша формула третього розділу*).

Примітки до тексту і таблиць, в яких наводять довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші кілька, то після слова „Примітки” ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

1. ...
2. ...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова „Примітка” ставлять крапку.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела.

Курсова робота є самостійним дослідженням, яке базується на аналізі наукових джерел з теми дослідження. Безумовно, що ефективним цей аналіз буде лише тоді, коли він спирається на досягнення сучасної науки. Тому, в курсовій роботі обов'язково мають бути представлені погляди і точки зору різних дослідників, що займалися даною проблемою. Використовуючи те чи інше літературне джерело для запозичення ідей чи цитат, на нього обов'язково потрібно посилатися. Посилання можуть здійснюватися у різних формах, залежно від контексту.

Ось приклади кількох із них, які є найбільш поширеними при написанні наукових робіт. Посилання на глобальні, методологічні, загальновідомі принципи, підходи, теорії. Такі посилання застосовуються для обґрунтування актуальності дослідження, для визначення його методологічних засад, для окреслення кола дослідників, що вивчали певну проблему.

Приклад: *Методологічні засади застосування суб'єктного підходу у вітчизняній психології розроблені Б.Г. Ананьєвим, Г.С. Костюком, С.Л. Рубінштейном, Д.М. Узнадзе.*

Поширеним є й інший варіант подібного посилання, який застосовується у випадку перерахування різних шкіл та підходів. Прізвища перераховуються в алфавітному порядку.

Приклад. *Дослідження мотивації здійснювалися у вітчизняній психології в рамках двох основних підходів: діяльнісного (М.І. Алексєєва, О.М. Леонтєєв, А.К. Маркова) і суб'єктного (В.Г. Асєєв, Л.І. Божович, С.Л. Рубінштейн).*

У наукових працях часто використовують прямі цитати, які мають ілюструвати правомірність поглядів автора курсової роботи або ж

розкривати сутнісні моменти поглядів цитованого дослідника. Такі цитати, як правило, подаються у вигляді прямої мови. Найбільш зручною формою посилання на джерело є числові позначення, які беруться у квадратні дужки і ставляться в кінці цитати.

Приклад. Такий вчений, як В.Джемс запропонував принцип цілісного аналізу свідомості людини, що „...*відштовхується від конкретних фактів, які складають повсякденний зміст її душевного життя*”. [14, с.57].

Перше число в квадратних дужках означає номер джерела із списку використаної літератури, друге - номер сторінки, з якої взято цитату. Якщо використовується такий спосіб, то доцільно згадувати прізвище автора цитати тільки при першому цитуванні, а при наступних можна обмежитися лише позначеннями у квадратних дужках.

Отже, коли в тексті роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад: Цитата в тексті. „... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати інші канали передачі інформації” [6, с. 29].

Відповідний опис у переліку посилань:

(6. *Дороніна М.С.* Культура спілкування ділових людей: Навч. посіб. - К.: КМ Akademia, 1998. - 192 с. – С. 29).

Допускається також посилання у вигляді зносок внизу сторінки, на якій розміщена цитата, але якщо виходити з міркувань економії, цей спосіб слід визнати менш ефективним.

Посилатися бажано на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися. в тих випадках, коли наявний у них матеріал, не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні

необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання в курсовій роботі.

Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, „... у працях [1-7]...”. (Тобто з першої по сьому роботу в списку використаних джерел).

Таким чином підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи того друкованого твору слід наводити *цитати*. Науковий етикет погребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз „*так званий*”;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора роботи до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

є) коли автор курсової роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора роботи, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (*курсив наш* - М.Х.), (*підкреслено мною*. - М.Х.), (*розбивка моя*. - М.Х.).

Посилання на **ілюстрації** роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: „Рис. 1.2”.

Посилання на **формули** вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: „... у формулі (2.1)”.

На всі таблиці курсової роботи необхідно посилатися в тексті, при цьому слово „таблиця” в тексті пишуть скорочено, наприклад: „...у табл. 1.2”.

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово „дивись”, наприклад: „див. табл. 1.3”.

Додатки. Додатки оформлюють як продовження дисертації на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті дисертації. Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово „Додаток А” і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, І, Й, О, Ч, Ъ, наприклад: додаток А, додаток Б. Один додаток позначається як додаток А.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: *рис. Д.1.2* - другий рисунок першого розділу додатка Д; формула А. 1 - перша формула додатка А.

1.4. Підготовка і захист курсових робіт.

Керівник, після отримання роботи від виконавця, повинен перевірити її і у випадку схвалення підписати та підготувати відгук про роботу для представлення завідувачу кафедри. (Курсова робота також може оцінюватися керівником самостійно).

Відгук керівника містить характеристику виконаної студентом роботи за всіма розділами, висновки про її позитивні сторони і недоліки, міру самостійності автора в роботі над темою, про сформованість навичок роботи з науковою літературою, навичок теоретичного і експериментального дослідження, про обґрунтованість і цінність отриманих результатів і висновків, можливість їх застосування, а також висновок про допуск студента до захисту роботи на засіданні кафедри, коли роботу оцінює комісія з викладачів кафедри або ж викладач самостійно оцінює роботу.

Після захисту курсові роботи зберігаються на кафедрі (у методиста) 2 роки, а потім передаються в архів.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРА Й ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Структурні частини курсової роботи і правила щодо їх написання та оформлення.

Курсова робота з психології, як правило, повинна складатися з таких частин: вступ, два - три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Всі ці частини мають певну логіку написання та оформлення.

2.1.1. Як написати вступ? У курсовій роботі вступ займає 2 – 3 сторінки. Він має надзвичайно важливе значення, оскільки тут формулюються положення, які визначають весь хід роботи. Вступ, як і курсова робота в цілому, має чітку структуру, до якої входить актуальність

дослідження, об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, завдання. У вступі також мають бути відображені методи та організація дослідження.

Після заголовка „ВСТУП”, який пишеться зверху по центру аркуша, з абзацу жирним шрифтом ви пишете: Актуальність дослідження. Відразу після крапки в одному-двох реченнях слід написати, чому, на ваш погляд, обрана тема є актуальною. Після цього дуже коротко (1-2 стор.) перераховуєте те, що вже зроблено у висвітленні даної проблеми іншими авторами. В кінці цього аналізу не забудьте окреслити ті аспекти проблеми, які ще недостатньо вивчені і, які зумовили вибір вами теми. По тому доцільно сформулювати об'єкт і предмет дослідження та визначити його мету. Після слів об'єкт, предмет, чи мета, кожне з яких пишеться з абзацу жирним шрифтом, ставиться знак (двокрапка чи тире) і в одному - двох реченнях розкривається їх зміст.

Виділення об'єкта і предмета дослідження є необхідною умовою наукового аналізу, оскільки окреслює коло аналізу, дисциплінує думку, допомагає у визначенні завдань і методів дослідження.

Психологія вивчає широкий клас явищ. Зрозуміло, що в рамках курсової роботи ви не зможете ґрунтовно оперувати знаннями з усіх галузей психології. Тому, якщо вам вдасться сформулювати більш вузьку (конкретну) проблему, то ви маєте куди більше шансів сказати своє вагоме слово в її вирішенні. Формулювання об'єкта і предмета досліджень має служити саме цій меті. **Предмет дослідження** - це та вузька, чітко окреслена частина психологічної реальності, яку ви безпосередньо досліджуєте. Однак ви не зможете всебічно висвітлити цю вузьку проблему, не включивши її в більш широкий контекст аналізу, тобто не визначивши **об'єкт дослідження**. Наприклад, **об'єкт дослідження** - процес розвитку пам'яті у підлітковому віці; **предмет дослідження** - особливості оперативної пам'яті п'ятикласників на уроках української мови.

Аналізуючи чітко окреслену, вузьку проблему, ви ставите **мету**: визначити місце оперативної пам'яті у структурі пам'яті в цілому; зіставити

отримані вами дані із загальними закономірностями розвитку пам'яті, із показниками розвитку оперативної пам'яті, отриманими іншими авторами; запозичити у інших авторів прийоми раціонального запам'ятовування, які використовувалися для іншого матеріалу чи іншого віку і адаптувати їх для п'ятикласників при вивченні ними української мови, або на їх основі сформулювати власні.

Гіпотеза дослідження. Починаючи будь-яке наукове дослідження, слід спочатку ознайомитися з літературою з даної проблеми і скласти певне уявлення про очікувані результати вашого дослідження. Оскільки, курсова робота не передбачає глобальних відкриттів, а спрямована на виявлення деяких часткових характеристик уже відомих фактів, то змодельовати результат в цілому не так уже й важко. Наприклад, коли ви знаєте особливості оперативної пам'яті у другокласників і у семикласників, то можна в загальних рисах сформулювати припущення про особливості оперативної пам'яті у п'ятикласників. Для чого це потрібно? Для того, щоб сконцентрувати зусилля на дослідження тих фактів, які гіпотетично є найбільш значущими в досліджуваній проблемі і не відволікатись на другорядне. Вірно сформульована гіпотеза дозволяє також обрати адекватні **методи дослідження**. Одним із результатів курсової роботи є підтвердження чи не підтвердження гіпотези. Підтверджена гіпотеза показує, що теоретичний аналіз проблеми ви зробили вірно. Разом з тим дослідження завжди виявляє деталі, які не були передбачені гіпотезою. Аналіз цих деталей є необхідною частиною дослідження. Він дозволяє сформулювати цікаві висновки і нові гіпотези, які ви зможете перевірити, працюючи над дипломною, магістерською чи, навіть, кандидатською дисертацією.

Отже, **гіпотеза** - це зроблене на основі аналізу наукових джерел, власних умовисновків і спостережень припущення про основні результати ваших досліджень. Якщо раптом виявиться, що гіпотеза не підтвердилася, або ж, що ймовірніше, не повністю підтвердилася, то не впадайте у відчай і не намагайтеся фальсифікувати результати досліджень. Пам'ятайте, що в

науці негативний результат - це також результат і він має певну ціну. Він дозволяє побудувати нову модель досліджуваного явища, висунути нові гіпотези і провести нові дослідження, які вже дадуть остаточні відповіді на поставлені питання. Однак, оскільки завдання, що стоять перед курсовою роботою, досить обмежені, то це можливо у виняткових випадках.

Гіпотеза може бути проста і складна.

Приклад 1. Існує зв'язок між обсягом оперативної пам'яті та успішністю учнів. Це проста гіпотеза.

Приклад 2. Характеристики оперативної пам'яті п'ятикласників мають виражені вікові та індивідуальні особливості. Зменшення обсягу оперативної пам'яті у п'ятикласників у порівнянні з молодшими школярами викликане: 1) збільшенням кількості навчальних предметів і, відповідно, диференціацією навчальних інтересів; 2) перекладенням функцій оперативної пам'яті на інші пізнавальні процеси і на деякі навчальні вміння. Ця гіпотеза більш розширена і дозволяє краще побудувати емпіричне дослідження.

Завдання дослідження. Як правило, у курсовій роботі їх має бути декілька. Вони повинні бути узгоджені з темою, об'єктом, предметом та метою дослідження. Наприклад, якщо тема курсової роботи сформульована як „*Особливості оперативної пам'яті п'ятикласників на уроках української мови*“, а об'єкт, предмет і мета є такими, які зазначені раніше, то завдання можуть бути такими:

1. *Проаналізувати наукову літературу з питань розвитку пам'яті в молодшому підлітковому віці.*

2. *Дослідити особливості прояву та роль оперативної пам'яті в навчальній діяльності.*

3. *На основі узагальнення існуючих підходів до дослідження оперативної пам'яті створити методiku її вивчення у п'ятикласників.*

4. *Визначити особливості оперативної пам'яті п'ятикласників і можливості її розвитку на уроках української мови.*

Методи та організація дослідження.

У цій частині курсової роботи дуже коротко перераховуються методи та методики, які використовуються при проведенні дослідження. Характеризується вибірка (кого ви досліджували, їх вік, у якій школі навчаються, протягом якого часу проводилося дослідження, чи проводилося повторне дослідження тощо).

Наукова новизна. Ви просто і скромно, кількома словами пишете, що нового внесли (по новому підійшли) у (до) вирішення (чи вивчення) певного психологічно явища чи проблеми..

Приклад. *Вперше на матеріалі вивчення української мови і літератури у 5 класі досліджено особливості функціонування оперативної пам'яті та її зв'язок з успішністю учнів.*

Практичне значення. Описуєте, як можна використати отримані вами дані у психолого-педагогічній практиці. Будьте скромні! Конкретизуйте галузі, напрями застосування ваших даних, користуйтеся словами „деякі”, „певні”, „в окремих випадках” тощо.

Приклад. *Отримані в результаті виконання, курсової роботи дані щодо особливостей оперативної пам'яті п'ятикласників дозволять оптимізувати вивчення деяких тем з української мови шляхом опори на творче осмислення матеріалу взамін його репродуктивного відтворення.*

Надійність і вірогідність отриманих результатів дослідження, як правило, визначається репрезентативністю вибірки (кількістю і складом досліджуваних, які б повністю відображали характеристики явища, що вивчається в генеральній сукупності, тобто у всіх п'ятикласників у нашому випадку); узгодженістю теоретичної моделі досліджуваного явища з методами його дослідження; застосуванням методів, які адаптовані саме для подібних досліджень і соціокультурної ситуації та ще й доповнюють одне одного або дозволяють робити контроль результатів.

Приклад. *Надійність і вірогідність дослідження забезпечувалися репрезентативністю вибірки (48 осіб), застосуванням методів, адекватних*

меті і завданням дослідження, поєднанням кількісного та якісного аналізу, використанням методів математичної статистики.

Положення, що виносяться на захист мають відповідати меті, гіпотезі та завданням дослідження. Вони повинні бути сформульовані вузько і конкретно, так, щоб ви могли підтвердити їх не тільки даними, отриманими іншими вченими, а насамперед даними, отриманими особисто вами. Власне, положення, які виносяться на захист, - це конкретизація гіпотези, це ті висновки, яких ви дійшли у результаті проведеного дослідження. Достатньо 2-3 положень.

Приклад.

1. *Оперативна пам'ять у п'ятикласників, переважно, ґрунтується на словесно-логічному мисленні, тому можливості механічного запам'ятовування у них звужуються.*

2. *Використання прийомів мнемотехніки підвищує ефективність оперативної пам'яті і сприяє переводу її змістів у довготривалу пам'ять.*

3. *Розроблена автором система дидактичних ігор сприяє запам'ятовуванню винятків із правил на уроках української мови.*

Апробація роботи. Якщо результати вашої роботи були застосовані на практиці, чи доповідалися на студентських наукових конференціях, то чому б вам не написати про це під таким заголовком.

2.1.2. Як написати перший розділ?

У цьому розділі, як правило, аналізується література з обраної вами проблеми і описується власна модель досліджуваного явища. В його назву ви можете включити формулювання досліджуваної проблеми, але в дещо більш широкому контексті. Іншими словами, назва та зміст першого розділу мають відображати те предмет-об'єктне відношення, про яке йшлося вище. Так, якщо тема вашого дослідження „*Особливості оперативної пам'яті п'ятикласників на уроках української мови*”, то назва першого розділу може бути такою:

Приклад. РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Загалом же, назва та зміст цього розділу мають відображати стан досліджуваної вами проблеми в сучасній психології.

Як правило, всі розділи курсової роботи мають бути структурованими, тобто поділеними на два-три підрозділи, а підрозділи на пункти. У першому підрозділі ви повинні аналізувати проблему, так би мовити, ближче до об'єкта дослідження, а в другому - до предмета. Це має бути відображено в назвах підрозділів, пунктів.

Приклад.

1. 1. Теоретичний аналіз проблеми становлення та розвитку різних видів пам'яті у підлітковому віці.

1. 2. Місце та значення оперативного запам'ятовування підлітків в навчальній діяльності.

У підрозділі 1.1. ви аналізуєте, як представлена обрана вами проблема у психологічних дослідженнях. Бажано скласти для себе план аналізу, який би виокремлював основні напрями таких досліджень. Ви можете структурувати аналіз за такими критеріями, як дослідження у вітчизняній і зарубіжній психології, дослідження різних психологічних шкіл та напрямів, дослідження у різних галузях психології тощо. Ваш план аналізу може також відображати історію розвитку проблеми.

У кінці підрозділу ви робите узагальнення на 0.5 сторінки, де коротко викладаєте висновки про те, до чого ви прийшли у результаті аналізу. Ці узагальнення не слід спеціально виділяти, можна обмежитися лише певним пасажем на зразок: *Отже, в результаті проведеного аналізу виявилось...*

У підрозділі 1.2. ви повинні впритул наблизитися до предмета вашого дослідження, дати аналіз тих наукових робіт, які присвячені саме вашій проблемі (у нашому випадку - *оперативному запам'ятовуванню на уроках української мови у 5 класі*). Якщо саме таких досліджень не виявиться, то потрібно брати найбільш близькі за тематикою. У цьому параграфі,

спираючись на аналіз літератури, ви маєте побудувати власну модель досліджуваного явища, власне бачення, яке, втім, може й не давати повної пояснювальної схеми. Ви маєте зазначити деякі прояви та характеристики оперативної пам'яті, які вже вивчені іншими авторами. Разом з тим, слід також написати, що про окремі характеристики даних немає, і, саме, на їх виявлення буде спрямована емпірична частина вашого дослідження в другому розділі.

Порада. *Перш, ніж писати, потрібно, як кажуть досвідчені люди, начитатися. При цьому слід робити виписки, обов'язково зазначаючи джерело з усіма реквізитами і номер сторінки, з якої взято цитату. По можливості зміст першого розділу має бути саме аналізом - вашим аналізом, а не цитатником, і тим більше не плагіатом. Цитувати можна і треба, але лише там, де цитата є ілюстрацією вашого аналізу.*

2.1.3. Як написати другий розділ?

Зміст другого розділу значною мірою залежить від стратегії емпіричного дослідження, яку ви оберете. Однак, як правило, цей розділ присвячений методам і методиці дослідження. Слово методика - багатозначне. У першому значенні воно означає конкретизацію якогось загальнонаукового методу для потреб конкретного дослідження. Наприклад, є загальнонауковий метод - експеримент і є соціометрична методика як конкретизація цього методу, яка спрямована на виявлення структури соціальних стосунків. Друге значення слова методика - це комплекс, набір методів, узгоджених завданнями одного дослідження. Отже, ви можете писати так: „*Методика даного дослідження включає опитувальник Р. Кеттелла, метод соціометрії і т.д.*” Таким чином, назва другого розділу може бути такою:

Приклад. РОЗДІЛ 2

**ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ
МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Як правило, цей розділ складається з двох підрозділів, які можуть включати пункти. Два підрозділи доцільно робити тоді, коли методи, які ви маєте застосовувати, діляться на дві групи. Це буває, коли дослідження здійснюється на межі двох дисциплін (наприклад, психології і мовознавства), або ж коли ви хочете об'єднати у своєму дослідженні кілька наукових підходів (наприклад, діяльнісний та суб'єктний). У такому випадку один з підрозділів має описувати методичні процедури, які застосовуються в рамках одного підходу, а другий підрозділ описує особливості методичного апарату другого підходу.

Може бути й інший варіант. У першому підрозділі робиться обґрунтування емпіричного дослідження: ви пояснюєте, чому обрані саме такі, а не інші методи і методики. При цьому, ви посилаєтесь на дослідження інших авторів. Не зайвим буде прослідкувати релевантність (відповідність) методів тим теоретичним викладкам, які ви зробили у першому розділі.

У другому підрозділі описуються конкретні методики дослідження і процедури його проведення. Якщо методики стандартизовані і широко розповсюджені, то можна обмежитися посиланням на автора методики і джерело, звідки вона взята (або ж подати їх у додатках). Однак, якщо ви розробили свою методику: опитувальник чи план бесіди, то доцільно їх привести повністю. Слід також описувати процедуру дослідження: коли і за яких умов воно проводилося (чи це був початок навчального року чи кінець, на першому уроці чи на останньому воно проводилося, в міській чи сільській школі, словом, усі дані, які могли вплинути на результати досліджень). За такого підходу назви підрозділів другого розділу можуть бути сформульовані так:

Приклад.

2.1. Методологічні засади емпіричного дослідження оперативної пам'яті у підлітковому віці.

2.1.1. Методи, методика і процедура дослідження процесу оперативного запам'ятання у п'ятикласників .

2.2. Результати дослідження вікових та індивідуальних особливостей оперативного запам'ятовування п'ятикласників на уроках української мови.

В процесі емпіричного дослідження, ви повинні пам'ятати про культуру та етичні вимоги до його проведення.

- Ваші дослідження не повинні шкодити взаєминам і психологічному комфорту в колективі.

- Ви повинні дотримуватися принципу конфіденційності отриманої інформації про окремі характеристики досліджуваних. Для цього у курсовій роботі імена та прізвища досліджуваних шифруються.

- Якщо ви користуєтеся стандартними процедурами дослідження, доцільно виготовити і роздати учням стандартні бланки для відповідей. Якщо процедура вашого дослідження не стандартизована, то теж слід підготувати деякі необхідні матеріали, наприклад, однотипні аркуші паперу, що не лише заощаджує час проведення дослідження, але й дозволяє якісно оформити його результати.

- Всі продукти діяльності, які були отримані в ході дослідження, ви маєте представити у виконаній роботі. Якщо це бланки з відповідями, малюнки тощо, їх можна зібрати у конверт і представити у додатках. Якщо це дані спостережень - їх доцільно систематизувати у таблицях.

2.1.4. Як написати третій розділ?

Як правило, в третьому розділі проводиться аналіз отриманих результатів дослідження. Він має бути структурованим, тобто ви повинні виділити напрями, за якими аналізуватимете отримані в результаті дослідження дані. Ці напрями, в ідеалі, мають визначати зміст і назви підрозділів. Слід пам'ятати, що саме в цьому розділі ви маєте реалізувати завдання дослідження і довести положення, які виносяться на захист. Структура третього розділу може бути такою:

Приклад. РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3.1. Особливості та характеристика прояву оперативної пам'яті п'ятикласників на уроках української мови.

3.2.. Використання прийомів мнемотехніки та системи дидактичних ігор для покращення оперативного запам'ятовування матеріалу на уроках української мови.

У цьому розділі ви систематизуєте, узагальнюєте й аналізуєте отримані результати, порівнюєте їх з результатами, отриманими іншими дослідниками і робите проміжні висновки.

Якщо дослідження включає і формуючу частину, тобто психічні якості і властивості не тільки вивчаються, а й розвиваються, формуються в ході дослідження, то в структуру третього розділу включається ще один параграф.

Наприклад. *3.3. Психолого-педагогічні умови та шляхи підвищення ефективності оперативного запам'ятовування в молодшому підлітковому віці в процесі вивчення української мови.*

Тут ви робите аналіз літературних джерел і результатів власних досліджень з метою узагальнення і систематизації методів, засобів та прийомів навчання (виховання), які сприяють розвитку досліджуваного явища.

2.1.5. Як пишуться висновки?

Обсяг висновків складає 1- 2 сторінки. Ви маєте зробити коротенькі висновки до кожного розділу курсової роботи. Більш детально слід зупинитися на викладі результатів, які були отримані в третьому розділі. Потрібно зазначити, чи виконані завдання дослідження, чи підтвердилася гіпотеза. Після такого вступу потрібно сформулювати власне висновки. Вони мають бути максимально конкретними і, по можливості, містити методичні рекомендації для учителів, батьків чи самих дітей.

Рекомендації випливають із результатів формуючого експерименту, якщо він проводився, або складаються із даних теоретичного аналізу досліджень психологів, вивчення і узагальнення вами передового досвіду

педагогів з вирішення даної проблеми. У кінці висновків заведено писати про перспективи подальших досліджень.

2.1.6. Як оформити список використаних джерел?

Список літератури частіше записується в алфавітному порядку із зазначенням прізвищ та ініціалів автора, назви видавництва, року видання, кількості сторінок та сторінок, на які були зроблені посилання у тексті (цитати). Джерело подається тією мовою, на якій було видане.

Приклад.

1. Бузан Т. Скоростная память. – М., 1995. – С. 25 – 98.
2. Выготский Л. С. История развития высших психических функций // Собр. соч.: В 6-ти т. – М.: Педагогика, 1983. – Т.3. – 328 с.
3. История зарубежной психологии: 30-60 годы XX века. Тексты /Под ред. П. Я. Гальперина, А. Н. Ждан. – М., МГУ, 1986. С. 56- 85.
4. Ланп Д. Улучшаем память в любом возрасте: Пер. с франц. – М.: Мир, 1993. – 240 с.
5. Матюгин И. Ю., Аскочинская Т. Ю., Бонк И. А. Как развивать внимание и память вашего ребенка. М.: Эйдос, 1994. – 114 с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості - К.: Рад.шк.,1989.- 608 с.
7. Тихомиров Л. Ф. Развитие познавательных способностей детей / Популярное пособие для родителей и педагогов. – Ярославль: Академия развития, 1997. -240 с.
7. Шадриков В. Д., Черемошкина Л. И. Мнемические способности: развитие и диагностика. – М., 1990. – С. 38 – 125.
8. Frodi, A., Macaulay, I. (1977). Are women of the experimental literature // Psychological Bulletin, 84, pp. 634 – 660.

Порада. **Курсову роботу бажано зробити у 2 примірниках, один з яких здається на кафедру, а другий - залишиться вам.**

2.1.7. Як оформити додатки?

Курсова робота може мати один чи кілька додатків, які не враховуються в обсяг роботи. В додатки доцільно включати опис громіздких методик, таблиці, де підсумовані і систематизовані експериментальні дані, а також дитячі твори, малюнки, статистичні розрахунки тощо.

У тексті курсової роботи слід робити посилання на додатки, коли ви хочете проілюструвати те чи інше положення.

Приклад. *Результати експериментального дослідження згруповані у таблиці (див. Додаток А).*

РОЗДІЛ 3

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Тривожність як властивість особистості і її прояви в підлітковому віці
2. Комунікативність особистості і її вплив на життєдіяльність людини.
3. Особливості художньої уяви в молодшому шкільному віці.
4. Ціннісні орієнтації особистості та їх вплив на поведінку людини.
5. Розвиток здібностей дитини дошкільного віку.
6. Сприйняття і оцінка індивідами один одного як фактор встановлення міжособистісних відносин.
7. Опосередкована пам'ять і її розвиток в молодшому шкільному віці.
8. Дослідження образного мислення в ранньому юнацькому віці.
9. Вивчення особливостей творчого мислення студентів-психологів.
10. Дослідження взаємозв'язку рівня інтелектуального розвитку і успішності діяльності.
11. Зв'язок самооцінки та рівня успішності діяльності школярів.
12. Вивчення рівня розвитку емпатії студентів-психологів.
13. Рівень домагань суб'єкта і його прояви в діяльності.
14. Вивчення зв'язку темпераменту і стилю навчальної діяльності.
15. Акцентуйовані риси характеру підлітків.
16. Вивчення зв'язку рівня суб'єктивного контролю і самооцінки особистості.
17. Стилї пізнавальної діяльності та їх вплив на діяльність людини.
18. Професійно важливі риси практичного студента-психолога.
19. Дослідження феномена і функцій психологічного захисту.
20. Зовнішня і внутрішня мотивація пізнавальної діяльності школярів.
21. Психологічні проблеми застосування інформаційних технологій.
22. Діагностика психологічної готовності дитини до школи.
23. Індивідуальні особливості пам'яті молодшого школяра і їх врахування в навчальному процесі.
24. Особливості мимовільного запам'ятовування у молодших школярів.
25. Індивідуальні особливості уваги підлітків і їх врахування в навчальному процесі.
26. Особливості оцінки і самооцінки в ранньому юнацькому віці.
27. Формування «образу-Я» у дітей дошкільного віку.
28. Психологічні особливості навчання дітей старшого дошкільного віку іноземній мові.
29. Виховання довільної уваги у молодших школярів в навчальній діяльності.
30. Емоційний розвиток і його значення у соціальному вихованні дитини.
31. Стилї пізнавальної діяльності та їх вплив на діяльність людей
32. Роль відчуттів у пізнавальній діяльності людини
33. Розвиток інтелектуальних задатків і здібностей у молодших школярів
34. Особливості мимовільного запам'ятовування у молодших школярів.
35. Індивідуальні особливості сприймання молодшого школяра і їх врахування в навчальному процесі
36. Індивідуальні особливості уваги молодших школярів і їх врахування в навчальному процесі
37. Особливості емоційно – вольових процесів та їх вплив на навчальну діяльність
38. Психологічні особливості пізнавальних процесів у дітей молодшого шкільного віку
39. Індивідуальні особливості вольової саморегуляції та їх вплив на особистість
40. Особливості самооцінки дітей підліткового віку
41. Індивідуальні відмінності відчуттів та їх вплив на розвиток особистості
42. Індивідуальні відмінності запам'ятовування у студентів
43. Психологічні особливості розвитку уяви в підлітковому віці
44. Психологічні особливості розвитку уяви в молодшому шкільному віці
45. Психологічні особливості якісних відмінностей у здібностях людей

46. Роль темпераменту в формуванні рис особистості
47. Психологічні умови розвитку вольових якостей в підлітковому віці
48. Психологічні особливості розвитку пам'яті в підлітковому віці
49. Психологічні особливості розвитку пам'яті у молодшому шкільному віці
50. Психологічні механізми уяви та їх вплив на розвиток особистості
51. Індивідуальні відмінності мислення у молодшому шкільному віці
52. Роль уваги в діяльності учнів
53. Особливості концентрації уваги та її вплив на навчальну діяльність студентів
54. Психологічні особливості мислення у підлітковому віці
55. Тривожність як психологічне явище у школярів
56. Індивідуальні особливості уваги підлітків та їх врахування в навчальному процесі
57. Спілкування як провідна діяльність в підлітковому віці
58. Вплив самооцінки на формування особистості підлітка
59. Особливості розвитку самооцінки в молодшому шкільного віку
60. Особливості розвитку пізнавальної сфери молодшого школяра
61. Психологічний аналіз звичок людей
62. Індивідуальні особливості пам'яті людини
63. Залежність стилю спілкування від властивостей темпераменту
64. Дослідження мотивації досягнення успіхів
65. Експериментальне дослідження типів мислення у школярів
66. Типологія характерів і їх експериментальне дослідження
67. Психологічні особливості творчої особистості
68. Когнітивний стиль особистості і процес творчого мислення
69. Динаміка становлення творчих здібностей
70. Методи дослідження самооцінки
71. "Аналіз характеру" як спеціальний напрям у психоаналізі
72. Оцінка рівня тривожності за методикою "тимчасової проби"
73. Роль емоцій у процесі реалізації розумової діяльності
74. Зовнішня і внутрішня мотивація пізнавальної діяльності
75. Індивідуальні відмінності в мотиваційно-емоційній регуляції пізнавальної діяльності
76. Психологічні механізми потреб
77. Типології характеру: мотиваційно-емоційні аспекти
78. Методи дослідження уваги
79. Психологічні механізми вольової регуляції
80. Діагностика розвитку вольових якостей
81. Професійно-важливі риси практичного студента-психолога
82. Добірка методик для дослідження самооцінки молодших школярів
83. Розвиток здібностей дитини дошкільного віку
84. Формування особистості дитини раннього віку
85. Проективні методи в роботі практичного психолога
86. Використання проективних методик в роботі з дітьми
87. Діагностика інтелектуального розвитку і загальних здібностей
88. Актуальні проблеми психології мислення
89. Діагностика творчого мислення
90. Негативний і позитивний вплив інтернет-комунікації.
91. Вольова регуляція поведінки у створенні мотиваційної тенденції.
92. Акцентуйовані риси характеру в підлітків.
93. Характер як сукупність стійких рис особистості.
94. Вольова регуляція поведінки та боротьба мотивів.
95. Характеристика мотивів поведінки в підлітковому віці.
96. Структура та основні параметри мотиваційної сфери школярів.
97. Особливості спілкування в підлітковому віці.

98. Взаємозв'язок свідомої та несвідомої мотивації в ранньому юнацькому віці.
99. Основні аспекти формування суспільно значущої мотивації в підлітковому віці
100. Вікові особливості становлення рис характеру людини.

Список рекомендованої літератури

Базова література:

1. Дубравська Д. М. Основи психології: Навчальний посібник. / Дубравська Д. М. – Львів: Світ, 2010. – 280 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Либідь, 2011. – 464 с.
3. Загальна психологія. / За заг. ред. С. Д. Максименка. Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2010. – 704 с.
4. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навчальний посібник. / Кириленко Т. С. – К.: Либідь, 2011. – 256 с.
5. Клименко В. В. Психологія творчості.: Навчальний посібник. / Клименко В. В. – К.: Центр навч. літератури, 2009. – 480 с.
6. Максименко С. Д. Загальна психологія : Навч. посібник. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. / — К.: МАУП, 2010. —256 с.
7. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навчальний посібник. / М'ясоїд П. А. – К.: Вища школа, 2010. – 487 с.
8. Психологія: Підручник / За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2011. – 390 с.
9. Роменець В. А. Психологія творчості: навчальний посібник. / Роменець В. А. – К.: Либідь, 2011. – 288 с.
10. Русинка І. І. Психологія: Навчальний посібник. / Русинка І. І. – К.: Знання, 2010. – 367 с.

Допоміжна література:

1. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навчальний посібник. / Кириленко Т. С. – К.: Либідь, 2007. – 256 с.
2. Клименко В. В. Психологія творчості.: Навчальний посібник. / Клименко В. В. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 480 с.
3. Корнелиус Х. Выиграть может каждый. / Корнелиус Х., Фэйр Ш. – М.: Стрингер, 2002. – 116 с.
4. Леонгард К. Акцентуированные личности. / Леонгард К. – К.: Эксмо-Пресс, 2001. – 544 с.
5. Ликсон Ч. Конфликт: семь шагов к миру. / Ликсон Ч. – М. – СПб.: Питер, 2007. – 149 с.
6. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник. / Лозниця В. С. – К.: “ЕксОб”, 2009. – 303 с.
7. Маслоу А. Психология бытия. / Маслоу А. – М.: “Ваклер”, 1997. – 300 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. / Максименко С. Д. – К.: Центр навч. літератури, 2004. – 272 с.
9. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навчальний посібник. / М'ясоїд П. А. – К.: Вища школа, 2009. – 487 с.
10. Немов Р. С. Психология. / Немов Р. С. – М.: Просвещение, 2005. – 500 с.
11. Немов Р. С. Психология: Словарь-справочник: В 2-х ч. Ч.1. / Немов Р. С. – М.: Владос-ПРЕСС, 2003. – 304 с.
12. Основи практичної психології: Підручник / За заг. ред. В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. – К.: Либідь, 2003. – 536 с.
13. Роменець В. А. Психологія творчості: навчальний посібник. / Роменець В. А. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.

14. Русинка І. І. Психологія: Навчальний посібник./ Русинка І. І. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
15. Селье Г. Стресс без дистресса. / Селье Г. – М.: Прогресс, 2002. – 127 с.
16. Скотт Дж. Г. Конфликты: пути их преодоления./ Скотт Дж. Г. – К.: Внешторгиздат, 2010. – 191 с.
17. Смит И. Современные системы психологии. / Смит И. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. – 384 с.
18. Степанов О. М. Основы психології і педагогіки: Навчальний посібник./ Степанов О. М., Фіцула М. М. – К.: Академвидав, 2005. – 520 с.
19. Столяренко Л. Д. Основы психологии. / Столяренко Л. Д. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. – 721 с.
20. Столяренко А. М. Психология и педагогика: Учебное пособие. / Столяренко А. М. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 423 с.
21. Психологические тесты: В 2-х т. / Под. ред. А. А. Карелина. Т. 1. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 248 с.
22. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія: Навчальний посібник. / Цигульська Т. Ф. – К.: Наукова думка, 2010. – 190 с.